

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูป พหุกรณีศึกษา (Multi-Case Studies) ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มนักเรียน ผู้ปกครอง ครูแนะแนว ครูประจำชั้น ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนา

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาในสนามวิจัย ได้แก่ โรงเรียนบารุงอิสลาม และ โรงเรียนสตรีพัฒนศึกษา เพื่อเปรียบเทียบ (Comparative case studies) ของกลุ่มตัวอย่างศึกษาที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน (Negative case) และสังเกต (Observation) บริบทต่าง ๆ ของโรงเรียน สังคม รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างนักเรียนกับครูแนะแนวและผู้บริหาร ในโรงเรียน รวมทั้งใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และใช้ข้อมูลจากเอกสาร ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ช่วง คือ ช่วงแรกผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษานำร่องและสร้างความคุ้นเคย ระหว่างมกราคม – มีนาคม 2550 และช่วงที่สองเก็บข้อมูลจริง ระหว่างเดือน พฤษภาคม - กันยายน 2550 รวม 6 เดือน

ขั้นตอนและรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยมีดังนี้

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลก่อนลงภาคสนาม

การศึกษาก่อนลงภาคสนามเป็นขั้นตอนที่สำคัญและมีผลอย่างยิ่งต่อการศึกษายกระดับต่อไปในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะจะทำให้ผู้วิจัยมองเห็นประเด็นการศึกษาได้อย่างชัดเจนและสามารถเลือกกลุ่มตัวอย่างศึกษาที่เหมาะสมที่สุดได้

รายละเอียดในการศึกษายกระดับนี้มีดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Document Research)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1) ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง

- 2) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความมุ่งหวังในชีวิต
- 3) ทฤษฎีการเลือกอาชีพ
- 4) ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพ
- 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบการสังเกตและสร้างแนวคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ต่อไป

2. การเลือกพื้นที่ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาพหุกรณีศึกษา ดังนั้นในการศึกษาผู้วิจัยจึงต้องทำการคัดเลือกพื้นที่เพื่อเป็นสนามในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ คือ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15 (1) อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยศึกษาจากหนังสือ เอกสาร และจากข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (Internet) โดยผ่านทางเว็บไซต์ของ สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12 รวมทั้งได้ติดต่อข้อมูลอื่น ๆ จาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ปัตตานี เขต 1

2) ตรวจสอบรายชื่อโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(1) ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ประเภทโรงเรียน มาตรา 15 (1) ปีการศึกษา 2549 จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ปัตตานี เขต 1 พบว่ามีจำนวน 7 แห่ง ที่เปิดสอนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คือ โรงเรียนบำรุงอิสลาม โรงเรียนจงรักสัตย์วิทยา โรงเรียนสตรีพัฒนศึกษา โรงเรียนศาสนูปถัมภ์ โรงเรียนเตรียมศึกษาวิทยา โรงเรียนพัฒนาอิสลาม และ โรงเรียนสานติธรรมวิทยา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 ปัตตานี, 2549)

3) จากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมาตรา 15(1) ทั้ง 7 แห่ง ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลสถิติการศึกษาต่อของนักเรียนแต่ละโรงเรียน โดยทำหนังสือจากภาควิชาประเมินผลและวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ไปยังโรงเรียนต่าง ๆ และบางโรงเรียนผู้วิจัยได้ประสานผ่านทางโทรศัพท์เพื่อรวดเร็วในการได้ข้อมูล

4) เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลสถิติการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ปีการศึกษา 2549 ผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกโรงเรียน พร้อมกับทำการ

ศึกษานำร่อง (Pilot Study) แต่ละโรงเรียน เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการวิจัยครั้งนี้และช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเขียนแผนการดำเนินการวิจัยและประเด็นสำคัญตามที่ต้องการศึกษา โรงเรียนที่ผู้วิจัยจะใช้เป็นสนามวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนบารุงอิสลาม และโรงเรียนสตรีพัฒนศึกษา

เหตุผลในการเลือกโรงเรียนบารุงอิสลามและโรงเรียนสตรีพัฒนศึกษา

เนื่องจากโรงเรียนบารุงอิสลามมีสถิติการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2549 มากกว่าโรงเรียนอื่น ๆ ในกลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนสตรีพัฒนศึกษา มีสถิติการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2549 น้อยกว่าโรงเรียนอื่น ๆ ในกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้วิจัยต้องการศึกษาพหุกรณีศึกษาเพื่อเปรียบเทียบ (Comparative case studies) ของกลุ่มตัวอย่างศึกษาที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน (Negative case) เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน

เหตุผลในการเลือกอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

- 1) เนื่องจากจังหวัดปัตตานีมีจำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมากกว่าจังหวัดอื่น ๆ ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้
- 2) เส้นทางคมนาคมในโรงเรียนที่ศึกษามีความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงมีความเป็นไปได้มากที่สุดที่จะสามารถเดินทางเข้าสู่สนามวิจัยได้อย่างสะดวกและเพื่อความคล่องตัวของผู้วิจัยเอง
- 3) ความปลอดภัย ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับพื้นที่ จึงมีความมั่นใจว่าไม่เกิดอันตรายใด ๆ มาสู่ตัวผู้วิจัยได้

3. การเลือกกลุ่มตัวอย่างศึกษา

เมื่อผู้วิจัยได้สนามวิจัยแล้ว คือ โรงเรียนบารุงอิสลามและโรงเรียนสตรีพัฒนศึกษา หลังจากนั้นผู้วิจัยมีวิธีการเลือกตัวอย่างศึกษาครั้งนี้ คือ

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบหลายกลุ่มหรือหลายมิติ (Dimensional Sampling) ผู้วิจัยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักเรียนที่คาดหวังว่าจะศึกษาต่อ และกลุ่มนักเรียนที่คาดหวังว่าจะไม่ศึกษาต่อ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะสร้างความคุ้นเคยที่ดีกับกลุ่มนักเรียนแล้วเลือกกลุ่มนักเรียนที่เต็มใจและให้ความร่วมมือมาเป็นกลุ่มตัวอย่างศึกษา

การเริ่มต้นเข้าสู่สนาม (Approach / Pre-field)

ก่อนการทำงานในภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย ผู้วิจัยมีขั้นตอนการเริ่มต้นเข้าสู่สนาม คือ ขั้นตอนการติดต่อ การแนะนำตัว การเดินทาง และการเดินเอกสารตามลำดับขั้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการติดต่อ

ผู้วิจัยติดต่อไปยังโรงเรียนทั้งสอง โดยผ่านผู้บริหารโรงเรียน เป็นการติดต่อโดยการพูดคุยทางโทรศัพท์ เพื่อแนะนำตัวและนัดหมายการพบ เพื่อชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการทำวิจัย

2. ขั้นตอนการเดินทางเอกสาร

ผู้วิจัยดำเนินการขอความร่วมมือในการทำวิจัยอย่างเป็นทางการ โดยการทำหนังสือจากภาควิชาประเมินผลและวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ถึงครูใหญ่ทั้ง 2 โรงเรียน แล้วนำหนังสือจากภาควิชาไปส่งยังครูใหญ่ในฐานะผู้บริหารโรงเรียน

3. ขั้นตอนการเดินทาง

เมื่อผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่กับผู้บริหารโรงเรียนเป็นที่เรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจึงทำการสำรวจเส้นทางเพื่อเดินทางไปยังสถานที่นัดหมาย โดยผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเส้นทางเข้าสู่สนามโดยการสอบถามจากเพื่อน ทำให้ทราบทั้งเส้นทางและระยะทางในการเดินทางอย่างคร่าว ๆ แต่ผู้วิจัยก็เคยผ่านเส้นทางนั้นอยู่เป็นประจำ อย่างไรก็ตามเมื่อถึงวันนัดหมายจริงผู้วิจัยได้เผื่อเวลาไว้ เพื่อป้องกันการผิดพลาด ทำให้ผู้วิจัยเดินทางไปถึงสนามก่อนเวลานัดหมายจริง

4. ขั้นตอนการแนะนำตัว

เมื่อได้พบครูใหญ่ การแนะนำเป็นเรื่องที่สำคัญมากและเนื่องจากผู้วิจัยไม่ได้รู้จักกับครูใหญ่เป็นการส่วนตัวมาก่อน ไม่มีทั้งบุคคลที่จะเป็นสื่อกลางให้รู้จักแต่มีจดหมายแนะนำตัว จากนั้นจึงขอความร่วมมือในการทำวิจัย โดยชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการทำวิจัยให้ครูใหญ่ฟังอย่างละเอียดตามความเป็นจริง บอกถึงวัตถุประสงค์และลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งต้องใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ เป็นหลัก จากกการพูดคุย ผู้วิจัยได้รับความ

ร่วมมือจากครูใหญ่เป็นอย่างดี เนื่องจากครูใหญ่รู้จักกับวิทยาลัยที่ผู้วิจัยจะมาเป็นอย่างดี พร้อมทั้งยังช่วยนำผู้วิจัยไปพบกับครูแนะแนว แล้วชี้แจงเกี่ยวกับการมาของผู้วิจัยให้ทราบอย่างคร่าว ๆ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงขอความร่วมมือในการทำวิจัยอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งได้รับความร่วมมือได้เป็นอย่างดี

การเตรียมตัวสู่ภาคสนาม

การเตรียมตัว

เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้บริหาร โรงเรียนแล้ว ผู้วิจัยได้มีการเตรียมตัวเพื่อปฏิบัติงานในภาคสนาม ตามลำดับขั้นดังนี้

1. กำหนดขอบเขตของข้อมูลที่ต้องการทำการเก็บ

ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการเก็บรวบรวม ได้แก่

1) ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน เช่น ที่ตั้ง สภาพแวดล้อม จำนวนอาคารเรียน จำนวนห้องเรียน แผนที่และแผนผังโรงเรียน เป็นต้น

2) ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล แบ่งเป็น

2.1) ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน

2.2) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ปกครอง

2.3) ข้อมูลเกี่ยวกับครูแนะแนว

2.4) ข้อมูลเกี่ยวกับครูประจำชั้น

2.5) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริหาร

2.6) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น

2.7) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำศาสนา

2. กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มนักเรียน คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 35 คน

2) กลุ่มผู้ปกครอง คือ ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 6 คน

3) กลุ่มครูแนะแนว คือ ครูที่ทำหน้าที่เป็นครูแนะแนวประจำโรงเรียน

จำนวน 2 คน

- 4) กลุ่มครูประจำชั้น คือ ครูที่ทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้นม.6 ของนักเรียน
จำนวน 2 คน
- 5) กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน คือ ผู้บริหาร โรงเรียนที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียน
จำนวน 2 คน
- 6) กลุ่มผู้นำชุมชน คือ องค์กรบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน
- 7) กลุ่มผู้นำศาสนา คือ โต๊ะอิหม่าม จำนวน 1 คน
- รวมทั้งสิ้น 50 คน

3. กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) การบันทึกภาคสนาม (Field Note) ใช้บันทึกรายละเอียดด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน หรือ สิ่งที่น่าสนใจ ขณะที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์
- 2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) ใช้กับกลุ่มตัวอย่างศึกษาทุกกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียน กลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มครูแนะแนว กลุ่มครูประจำชั้น กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มผู้นำศาสนา
- 3) การสำรวจ (Survey) ใช้ในการสำรวจความคาดหวังของกลุ่มนักเรียน คือ คาดหวังจะศึกษาต่อ หรือไม่ศึกษาต่อ แล้วนำผลการสำรวจมาพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างศึกษาในลำดับขั้นต่อไป
- 4) การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) ใช้พิจารณาข้อมูลต่าง ๆ เช่น สถิติการศึกษาต่อของนักเรียน คะแนนสะสมเฉลี่ยของนักเรียน รายได้เฉลี่ยของประชาชนในจังหวัดปัตตานี และข้อมูลรายงานการประเมินของโรงเรียน

4. กำหนดเครื่องมือ สร้างเครื่องมือ และเตรียมอุปกรณ์สำหรับการวิจัย เครื่องมือสำหรับการวิจัยได้แก่

- 1) แนวการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่
  - 1.1) แนวการสัมภาษณ์นักเรียน เช่น
    - 1.1.1) คำถามเกี่ยวกับภูมิหลัง
    - 1.1.2) คำถามเกี่ยวกับความคาดหวังในการศึกษาต่อ
      - 1) คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านทางด้านผู้เรียน

- 2) คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านครอบครัว
  - 3) คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
  - 4) คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม
  - 5) คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้าน โรงเรียน
- 1.1.3) คำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคต่อการศึกษาต่อ
- 1.2) แนวการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง เช่น
    - 1.2.1) ระดับการศึกษา
    - 1.2.2) สถานภาพของครอบครัว
    - 1.2.3) เศรษฐกิจของครอบครัว
    - 1.2.4) ความคาดหวังให้บุตรศึกษา
    - 1.2.5) ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาต่อของบุตร
  - 1.3) แนวการสัมภาษณ์ครูแนะแนว เช่น
    - 1.3.1) ระดับการศึกษา
    - 1.3.2) สถานภาพของครอบครัว
    - 1.3.3) จุดมุ่งหมายของการแนะแนว
    - 1.3.4) วิธีการแนะแนว
    - 1.3.5) ปัญหาของการแนะแนวและการศึกษาต่อของนักเรียน
  - 1.4) แนวการสัมภาษณ์ครูประจำชั้น เช่น
    - 1.4.1) ระดับการศึกษา
    - 1.4.2) สถานภาพของครอบครัว
    - 1.4.3) การให้คำปรึกษากับนักเรียน
    - 1.4.4) ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาต่อของนักเรียน
  - 1.5) แนวการสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน เช่น
    - 1.5.1) ระดับการศึกษา
    - 1.5.2) สถานภาพของครอบครัว
    - 1.5.3) นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาต่อ
    - 1.5.4) ทุนการศึกษาต่อ
    - 1.5.5) ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาต่อของนักเรียน
  - 1.6) แนวการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เช่น
    - 1.6.1) ระดับการศึกษา

- 1.6.2) สถานภาพของครอบครัว
- 1.6.3) สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน
- 1.6.4) โครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนเกี่ยวกับการศึกษาต่อ
- 1.6.5) ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน
- 1.7) แนวการสัมภาษณ์ผู้นำศาสนา เช่น
  - 1.7.1) ระดับการศึกษา
  - 1.7.2) สถานภาพของครอบครัว
  - 1.7.3) การปฏิบัติศาสนกิจของเยาวชนในชุมชน
  - 1.7.4) การสนับสนุนให้ศึกษาต่อ
  - 1.7.5) ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน
- 2) แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (Field Note) เช่น
  - 2.1) รายละเอียดด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน
  - 2.2) ประเด็นที่สนใจ ขณะที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์
- 3) แบบสำรวจนักเรียน เช่น
  - 3.1) ชื่อ-สกุล
  - 3.2) ความคาดหวังในการศึกษาต่อหรือไม่ศึกษา
  - 3.3) ที่อยู่

อุปกรณ์สำหรับการวิจัย ได้แก่

- 1) สมุดบันทึกและเครื่องเขียน
- 2) อุปกรณ์อื่น ๆ เช่น เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป

5. การศึกษานำร่อง (Pilot Study)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษานำร่องเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ และปัญหาที่คาดว่าจะพบในการทำวิจัยในครั้งนี้ โดยได้เข้าไปสังเกตและสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในโรงเรียนสตรีพัฒนศึกษา และโรงเรียนบำรุงอิสลาม ดังนี้

ผลการศึกษานำร่อง (Pilot Study)

- 1) ผู้วิจัยได้แนะนำตัวพร้อมทั้งนำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากภาคประเมินผล และวิจัยทางการศึกษา มอบให้ครูใหญ่ พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์และขอบเขตของการทำวิจัยใน

ครั้งนี้ ครูใหญ่ยินดีให้ความร่วมมือ ให้การต้อนรับที่อบอุ่น และเต็มใจที่จะให้ข้อมูลตามความเป็นจริง ครูใหญ่ได้กล่าวว่า

“ทางโรงเรียนยินดีที่จะให้ความร่วมมือ เพราะว่าทุก ๆ ปี ก็มีนักศึกษาเข้ามาทำวิจัยเหมือนกัน ทางโรงเรียนก็ให้ความร่วมมือทุกครั้ง สำหรับการวิจัยครั้งนี้กะห์ (พี่สาว) คิดว่าน่าสนใจนะเพราะทางโรงเรียนก็ต้องการทราบเหตุผลในการตัดสินใจของนักเรียนว่าจะเลือกเรียนต่อ หรือว่าเลือกทำงาน เพื่อเป็นการได้ทราบข้อมูลของนักเรียนแล้วนำไปกำหนดแผนต่าง ๆ ของโรงเรียนได้”

(ครูใหญ่ /10 มกราคม 2550)

“โรงเรียนไม่ขัดข้องอะไรหรอก ถ้าอาจารย์ที่ปรึกษาเห็นควรว่าจะศึกษาเรื่องนี้ ทางโรงเรียนก็ยินดีให้ความร่วมมือเต็มที่ มีอะไรก็ปรึกษาได้นะ”

(ครูใหญ่ /18 มกราคม 2550)

2) เมื่อผู้วิจัยได้พบปะพูดคุยกับครูแนะแนว และครูประจำชั้น ก็เต็มใจพร้อมที่จะให้ข้อมูลและให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยในส่วนของข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียน ครูแนะแนวและครูประจำชั้นได้กล่าวว่า

“ครูยินดีให้ความร่วมมือค่ะ เพราะว่าเป็นการดีที่มีการทำวิจัยในลักษณะนี้ เพราะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้สนใจและกระตือรือร้นในเรื่องการศึกษาต่อ”

(ครูแนะแนว /10 พฤษภาคม 2550)

“ครูยินดีที่จะให้ความร่วมมือ เพราะเป็นการได้ทราบข้อมูลที่เป็นจริงว่า สาเหตุที่เด็กเรียนต่อหรือไม่เรียนต่อ มาจากสาเหตุใดกันบ้าง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับโรงเรียน เพื่อให้สามารถแก้ ปัญหาของเด็กนักเรียนได้ทันเวลา”

(ครูประจำชั้น /23 พฤษภาคม 2550)

3) ผู้วิจัยได้เข้าไปแนะนำตัวในห้องเรียน พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่รู้สึกตื่นเต้นที่มีบุคคลภายนอกเข้ามาวิจัย แต่นักเรียนก็ให้ความสนใจและยินดีที่ให้ข้อมูล มีนักเรียนได้กล่าวว่า

“หนูดีใจนะที่บังมาวิจัยครั้งนี้ หนูจะตอบคำถามจากบังเท่าที่หนูจะตอบได้ค่ะ”

(กานีหมีะ /30 พฤษภาคม 2550)

“หนูเต็มใจที่จะให้ข้อมูลนะ แต่ไม่รู้ว่าหนูจะให้ข้อมูลตามที่บังต้องการหรือเปล่า”

(พีดาวิ /30 พฤษภาคม 2550)

จากการศึกษานำร่องครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความมั่นใจว่าสามารถที่จะทำการศึกษา และเก็บข้อมูลได้อย่างเต็มที่ และสามารถเสร็จตามเวลาที่ได้กำหนดไว้

ปัญหาและอุปสรรคจากการศึกษานำร่อง

เมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษานำร่อง ทำให้ผู้วิจัยได้เจอปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นข้อจำกัดของผู้วิจัยเอง และตามสภาพการณ์ ดังต่อไปนี้

- 1) เนื่องจากพื้นที่ที่ผู้วิจัยใช้เป็นสนามวิจัย ส่วนใหญ่จะใช้ภาษามาลายูท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยไม่ชำนาญในการใช้ภาษา ส่งผลให้การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ปกครอง และกลุ่มนักเรียน สื่อสารกันไม่ค่อยชัดเจน
- 2) สนามวิจัยแห่งหนึ่ง เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนผู้หญิงทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยต้องระมัดระวังในการพบปะและนัดสัมภาษณ์แต่ละครั้ง เพราะตามหลักศาสนาอิสลาม ห้ามผู้หญิงและผู้ชายที่มีสิทธิแต่งงานกันได้ อยู่กันตามลำพัง ส่งผลให้ลำบากในการนัดสัมภาษณ์
- 3) นักเรียนส่วนใหญ่จะมีเวลาเรียนวันละ 10 คาบ ซึ่งแต่ละคาบไม่มีเวลาว่าง ทำให้ผู้วิจัยต้องหาเวลานอกเพื่อการพบปะและนัดสัมภาษณ์
- 4) นักเรียนจะไม่ค่อยกล้าตอบคำถาม เพราะยังไม่ค่อยสนิทสนมกับผู้วิจัย ส่งผลให้ไม่ค่อยได้ตอบกับผู้วิจัย

วิธีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้เตรียมการ โดยการหาวิธีแก้ไขไว้ดังนี้

- 1) ในการเข้าไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ปกครองแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะไปกับเพื่อนที่สามารถสื่อสารภาษามาลายูท้องถิ่นได้ เพื่อเป็นล่ามแปลภาษาให้กับผู้วิจัย ซึ่งเพื่อนคนนี้ก็รู้ถึงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของการวิจัยในครั้งนี้ เพราะเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียน และได้ปรึกษาหารือกันมาตลอด
- 2) การสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนที่เป็นผู้หญิง ผู้วิจัยจะใช้ห้องพักรูเป็นสถานที่สัมภาษณ์ เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายกับนักเรียน และสัมภาษณ์ที่บ้านของนักเรียนโดยที่มีผู้ปกครองของนักเรียนอยู่ด้วย ผู้วิจัยคิดว่าน่าเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดกับนักเรียนผู้หญิง
- 3) นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลาว่าง เพราะเรียนเต็มทั้งวัน ผู้วิจัยจึงมีวิธีที่จะสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนด้วยวิธีต่อไปนี้ คือ ขอความร่วมมือกับอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาที่ผู้วิจัยต้องการสัมภาษณ์นักเรียน โดยขออนุญาตนำนักเรียนมาสัมภาษณ์นอกห้องเรียน หรือนัดสัมภาษณ์นักเรียนที่บ้านของนักเรียน ซึ่งจะใช้เวลาหยุดเป็นวันการสัมภาษณ์
- 4) นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยสนิทสนมกับผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงสร้างความคุ้นเคยโดยการหาเวลาว่างของนักเรียน เข้าไปเยี่ยมและพูดคุยให้บ่อย ๆ และนัดเจอนักเรียนที่โรงอาหารหรือห้องสมุดเพื่อพูดคุยและสอบถามเกี่ยวกับการเรียนว่าเป็นอย่างไรบ้าง มีอะไรให้ผู้วิจัยช่วยเรื่องอะไรได้บ้าง

6. การสร้างความคุ้นเคย (Rapport) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างศึกษา

การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างผู้วิจัยและนักเรียนกลุ่มศึกษาถือว่ามี ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาครั้งนี้ ดังนั้นทุกครั้งที่ผู้วิจัยเข้าสู่สนามวิจัยและพบกับนักเรียนกลุ่ม ศึกษาตามกำหนดตารางที่นักเรียนกลุ่มศึกษาได้ให้ข้อมูลไว้ เพื่อแสดงให้เห็นนักเรียนมีความไว้วางใจ และเต็มใจให้ข้อมูลในการศึกษา ผู้วิจัยนัดหมายทางโทรศัพท์สำหรับนักเรียนบางคนที่สามารถ ติดต่อได้ทางโทรศัพท์ การติดต่อและพูดคุยทางโทรศัพท์ในบางครั้งทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสสอบถาม เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ทั่ว ๆ ไป รวมทั้งการพูดคุยในบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้

การพูดคุยอย่างเป็นกันเองในฐานะรุ่นพี่ ทำให้นักเรียนบางคนชวนให้ผู้วิจัยไป เที่ยวบ้านหรือที่พักในช่วงพักกลางวัน จึงเป็นโอกาสดีในการทำความรู้จักกับนักเรียน และเป็น ที่ปรึกษาให้กับนักเรียนในเรื่องเกี่ยวกับการเลือกคณะ และการดำรงชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย นักเรียน ชอบถามเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว และผู้วิจัยเองก็เคยเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมา ก่อนทำให้รู้และเข้าใจถึงความต้องการของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงมั่นใจว่าข้อมูลที่ได้รับ จากการพูดคุยกับนักเรียนเป็นข้อมูลที่ได้รับเป็นจริง และมาจากความรู้สึกที่แท้จริง

7. การกำหนดบทบาทผู้วิจัย

การเข้าสู่สนามวิจัยเบื้องต้น ผู้วิจัยกำหนดบทบาทอย่างเปิดเผย เป็นเพียงผู้เข้ามาศึกษา จึงวางตัวในลักษณะที่เป็นเพื่อน เป็นพี่ ที่พอจะให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือนักเรียนบางประการ โดยเฉพาะการแนะนำเกี่ยวกับการเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย การเข้าสู่สนามวิจัยในช่วงแรกผู้วิจัยเข้าไปศึกษานำร่องซึ่งเป็นช่วงที่นักเรียนกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลจริงในช่วงแรกของการเปิดเทอมทำให้ได้เจอนักเรียนทุกคน และได้ครูสอนสามัญและครูสอนศาสนา ซึ่งครูสอนศาสนากำลังศึกษาปริญญาโทอยู่หลายคนและมาปรึกษาผู้วิจัยเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยก็ได้แนะนำและเรียนรู้ไปพร้อมกัน

การจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดในแต่ละกระบวนการดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเข้าไปสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามและกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ตลอดเวลา 6 เดือน เป็นข้อมูลที่ได้ผ่านการพูดคุยและทดสอบซ้ำหลายครั้ง เพื่อที่จะได้รับความถูกต้องของข้อมูลมากที่สุด ผู้วิจัยยังต้องทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาด้วย โดยจะตรวจสอบในด้านความครบถ้วนของข้อมูล ความเป็นจริงของข้อมูล และความตรงของข้อมูล และความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Valid and Reliable) ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (Denzin Norman K, 1978 อ้างจาก สุภางค์ จันทวานิช, 2547: 31) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1) ตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูล ซึ่งได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล เป็นการตรวจสอบด้านความถูกต้องของข้อมูลว่า เมื่อต่างเวลากัน ต่างสถานที่กัน และผู้ให้ข้อมูลต่างกันหรือการได้มาของข้อมูลต่างกันแล้ว ข้อมูลที่ได้จะเหมือนเดิมหรือไม่

1.1.1) แหล่งเวลา ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันแต่ต่างเวลากัน เช่น สัมภาษณ์ ฟิดาวี เกี่ยวกับแรงจูงใจจากใบบ้างที่คาดหวังว่าจะศึกษาต่อ ซึ่ง ฟิดาวี ตอบว่าแรงจูงใจมาจากตนเอง เพราะญาติ ๆ ส่วนใหญ่ไม่เรียนต่อกัน

ด้วยกับตนเองคะ เพราะว่ารุ่นก่อน ๆ เขาจะไม่เรียนกัน พอมาถึงรุ่นของหนู ก็
อยากจะเรียนให้สูง ๆ คะ และอยากกระตุ้นตัวเองให้ไปถึงจุดนั้นให้ได้คะ

(ฟิดาวิ / 27 มิถุนายน 2550)

หนูคิดว่าแรงจูงใจมาจากหนูมากกว่าคะ เพราะว่าญาติของหนูส่วนใหญ่แล้วไม่
ค่อยเรียนต่อกันคะ หนูก็อยากเรียนต่อ

(ฟิดาวิ / 10 กรกฎาคม 2550)

1.1.2) แหล่งสถานที่ ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันต่าง
สถานที่กัน เช่น นูรุดดินได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการศึกษาต่อเพื่อพัฒนา
เศรษฐกิจในสังคมให้ดีขึ้น

ถ้ามีโอกาสได้เรียนทุนปีโตนัส ก็มีจุดมุ่งหมายคือ สังคมในบ้านเราเศรษฐกิจไม่
ค่อยดี เพราะมีคนยากจนกันเยอะ ก็อยากจะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ช่วยแก้ไข
ปัญหาเศรษฐกิจครับ

(ห้องสมุด / 18 กรกฎาคม 2550)

เนื่องจากเดี๋ยวนี้ในจ.ปัตตานีมีปัญหาเยอะ โดยเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจ ผมก็อยากไป
เรียนต่อเกี่ยวกับบริหารธุรกิจเพื่อกลับมาพัฒนาเศรษฐกิจในจ.ปัตตานีครับ

(โรงอาหาร / 29 กรกฎาคม 2550)

1.1.3) แหล่งบุคคล ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันแต่
ผู้ให้ข้อมูลต่างกัน เช่น นักเรียน ครูแนะแนว ได้แสดงความคิดเห็นว่าการแนะแนวของโรงเรียนไม่
ค่อยมีกิจกรรมมากนัก แต่จะเปิดโอกาสให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เข้ามาแนะแนว

คือ ทางโรงเรียนจะมีคาบแนะแนวให้เด็กนักเรียนได้พบกับครูแนะแนวแต่ละ
สัปดาห์อยู่แล้ว ครูที่รับผิดชอบในคาบของวิชาแนะแนวก็มีการพูดคุยรวมทั้งแนะ
แนวในเรื่องต่าง ๆ ในห้องเรียนอยู่แล้ว ส่วนก็จะไม่ค่อยหนักในเรื่องนี้คะ ก็เลยไม่
ค่อยมีกิจกรรมเสริมสักเท่าไรคะ ถ้าหากมีมหาวิทยาลัยเข้ามาแนะแนว ก็ต้อง
เลือกสถาบันด้วยคะที่จะเข้ามาแนะแนว คือ ถ้ามหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะเข้ามาแนะ

แนว ทางโรงเรียนจะจัดให้อยู่ในวันเดียวกัน เพื่อไม่ให้กระทบต่อการเรียนนักเรียน
มากเกินไป

(อาจารย์สุภารัตน์ / 17 กรกฎาคม 2550)

ไม่ค่อยมีกิจกรรมคะ มีแต่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาให้การแนะแนวมากกว่าคะ

(คอวิยะห์ / 17 กรกฎาคม 2550)

1.2) ตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(Methodological Triangulation)

เป็นการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อบรรเทาข้อผิดพลาดเรื่อง
เดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่ไปกับวิธีการสัมภาษณ์ พร้อมกับศึกษาจากเอกสารประกอบด้วย

1.3) การตรวจสอบจากวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการกลับไปตรวจสอบข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและผู้ที่เกี่ยวข้องว่า
ผู้วิจัยตีความถูกต้องหรือไม่อย่างไร โดยผู้วิจัยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ที่
เกี่ยวข้องโดยการอ่านข้อมูลที่รวบรวมได้ให้ฟัง เพื่อเป็นการตรวจสอบความเข้าใจระหว่างผู้วิจัยเอง
และผู้ให้ข้อมูลให้ตรงกัน

นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่ผู้วิจัยได้พยายามควบคุมหรือจัดการกระทำเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มี
ความเชื่อถือ ดังต่อไปนี้

-ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบข้อมูลอย่างสม่ำเสมอทุกครั้ง

-ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์และสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลเป็นอย่างดี ซึ่งจะ
ช่วยให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากขึ้น

-ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามประมาณ 6 เดือน ซึ่งนับว่า
เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ทำให้สามารถมั่นใจได้มากขึ้นว่าข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่เป็นจริง

2. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์เป็นหลัก และควบคู่กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

2.1) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction)

ทำได้โดยการตีความและสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้ในสนาม
วิจัย เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลมาก็นำมาวิเคราะห์ มองหาความหมาย ความคล้ายคลึง ความแตกต่าง อาจจะ

เป็นรูปแบบซึ่งเป็นข้อสมมติฐานชั่วคราวย่อย ๆ หลายสมมติฐาน ซึ่งวิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของสูกางค์ จันทวานิช (2547: 10) และจากนั้นจะเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานจนสามารถหาหลักฐานยืนยันได้ชัดเจนจากข้อสรุปย่อย ๆ ไปสู่สรุปใหญ่ไปเรื่อย ๆ โดยจำแนกข้อมูลตามความเหมาะสมของข้อมูล

2.2) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

เป็นวิธีวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร เช่น จำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สถิติการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นต้น โดยการวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของสนาม การดำเนินการของโรงเรียน เป็นต้น

การนำเสนอข้อมูล (Presentation)

การศึกษาความคาดหวังในการศึกษาต่อ และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความคาดหวังในการศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อ รวมทั้งศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี เพื่อตอบปัญหาที่ตั้งไว้ ถึงแม้ข้อมูลที่ได้รับจะมาจากการสัมภาษณ์ก็ตาม แต่การนำเสนอผลการวิจัยจะพยายามเชื่อมโยงให้เห็นปรากฏการณ์ความคาดหวังในการศึกษาต่อที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ จากข้อมูลที่ได้รับอันเป็นการสร้างภาพรวมของเหตุการณ์ จากปัจจัยย่อยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะของการอุปนัย และนำเสนอในลักษณะบรรยาย